

BESZÁMOLÓ A SEC III. ORSZÁGOS KONFERENCIÁJÁRÓL

2008. május 8-án és 9-én tartotta Szegeden harmadik országos konferenciáját a fiatal ókoros kutatók európai társaságának magyar csoportja (Collegium Hungaricum Societatis Europaeae Studiosorum Philologiae Classicae). Ez a társaság Európa nagy megosztottságának megszűnése után, a kilencvenes években alakult, s fiatal magyar ókoros kutatók kezdetől fogva részt vettek benne, sőt, nagyon hamar Magyarországon nemzetközi konferenciát szerveztek. Azután egy ideig mintha álomba merült volna a magyar csoport: semmiféle tevékenységet sem folytatott, míg végre aztán újra megelevenedve 2007-ben megrendezte második, majd az idén harmadik konferenciáját.

A konferencián 27 előadás hangzott el. Ezek, az előadások elhangzásának sorrendjében a következők voltak: Ábrahám Ádám: *Attila, zsarnok vagy példakép? Ransanus és Bonfini Attila-képének összehasonlító elemzése*. Az előadó röviden áttekintette a középkori európai történetírás túlnyomórészt negatív Attila-képét, majd a Thuróczy-krónika pozitív, Ransanus negatív, ill. Bonfini ismét pozitív Attila-képét, az értékelések okait tárgyalta. Kiss Attila *Germán főisten ábrázolása Kölked-Feketekapu B. 85. sírjának csatján. Egy képi ábrázolás értelmezésének lehetőségei és korlátai* címen tartotta meg gazdag régészeti anyagot felvonultató, de további kérdéseket is felvető előadását. Hajdú Attila előadásának címe *A császárkultusz kérdése a Kr. u. 1. századi prooimionokban* volt, de tekintve, hogy az uralkodókultusz kialakulásával kezdte, bőven merített a Kr. e. 1. század költőiből is, s itt is, ott is nem csak a prooimionokból. Szabó Pál *Az eurázsiai nomadizmus és a nomád harcmódor I. Dareiosz szkiták ellen vezetett hadjáratában* c. előadásában azt vizsgálta, milyen tanulságokkal szolgál az eurázsiai nomadizmus gyakorlata a szkiták harcmódorának értelmezése szempontjából, amint azt Hérodotosz leírja.

Az első nap délutánján elsőként Ligeti Dávid szólt *Az antik historiográfia elemei Istvánffy Miklós Históriajában* címmel (Istvánffy 5. könyve alapján), egyfelől a beszédek eleméve, másfelől Zápolya alakjának változó ábrázolását. Egedi-Kovács Emese előadása – *Tetszhalál a középkori francia regényben* – a görög regényirodalom továbbélésének egy eddig figyelembe nemigen vett és még talán további érdekes felismerések lehetőségét rejtgető területét vizsgálta: a tetszhalálnak a középkori francia regényben való megjelenését. Ikvahídi István *Antik elemek Friedrich Dürrenmattnál* címen tartott izgalmas előadást: Hogyan és mennyiben váltja fel a személytelen görög végzetet az ugyancsak személytelen gazdasági mechanizmus, mennyiben utódja Claire, az öreg hölgy, a Párkálnak? Ferencz Zsófia azt a kérdést vizsgálta, hogy bemutatásra szánta-e

Seneca a tragédiáit (*Phaedra a színpadon*). Jutai Péter *Hitelesség és írói szándék viszonya Tacitus Germania című művében* címmel Tacitus barbáridealizálásának célzatosságát, de egyben állításainak reális alapjait is elemezte. Lovizer Lilla (*Adalékok Vitéz János kancelláriai tevékenységéhez. Két oklevél 1453-ból*) két királyi adománylevelet vetett össze: az egyik Hunyadi Jánosnak, a másik Újlaki Miklósnak szól, mindkettő egy éven belül kelt, mindkettőt Vitéz János fogalmazta, de míg a Hunyadinak szóló egyértelműen Hunyadi érdemeit méltatja, az Újlakinak szóló, nagyon hasonló fogalmazású oklevél szavai mögött is Hunyadi alakja sejlik fel, mint igazán méltánylást érdemlő, ami e kritikus évben nem jelentőség nélkül való. Tóth Iván (akinek jelentős érdemei voltak a konferencia megszervezésében) azt elemezte, hogyan szötte bele Arrhianos Nagy Sándorról szóló történeti művébe az epikus hagyomány hősképét (*Alexandros mint epikus hős Arrhianos Anabasisában*). A napot Vajner Balázsnak egy ismeretlen szerzőjű, késő ókori szövegből származó beszámolója zárta, mely részint társadalmi-politikai, részint elméleti, de többnyire kivihetetlen haditechnikai reformjavaslatokat tartalmaz (*Anonymi Auctoris De rebus bellicis. Reformötletek a késő antikvitásból*).

A második nap első előadója Illés Orsolya volt, aki *Megjegyzések Ió képi és szöveges ábrázolásához* címmel az idő múlása képi (térbeli) ábrázolásának problémáját tárgyalta, különös tekintettel az átváltozás, közelebről Ió átváltozása esetére. Bartos Fruzsina *Álajtók az újbirodalmi nemesi sírokból Thébában* c. előadásában a masztabák homlokzatán alkalmazott oszlopokból kialakult álajtók jelentőségéről (az élők számára átjáró a holtak világába) és fejlődéséről beszélt. Szántó Zsuzsanna előadásában (*Kereszténység és manicheizmus Egyiptomban*) a 3–4. századi Egyiptom vallási képének felrajzolása során jó összefoglalását adta Mani tanai lényegének. Sövegjártó Szilvia előadásáról (*Kettős accusativus az akkád nyelvben*) a kérdésben való teljes járatlanságom miatt a címen túl semmit sem tudok mondani, de úgy vettem ki, hogy gazdagította vagy pontosította az eddig kialakult közfelfogást a kérdést illetően. Illés Imre Áron, aki egy lex municipalisszal már foglalkozott a közelmúltban, most azt az esetet vizsgálta, mikor egy (municipális) törvény kellő megfontolás nélkül vesz át az adott közösség esetében ésszerűtlen részletrendelkezést, de a gyakorlatban nem az illető rendelkezés betűjének, hanem a törvény egésze szellemének megfelelően jár el (*A törvény betűje és a törvény szelleme a lex municipalisokban*). Lakos Katalin *A kereskedők gazdasági és társadalmi szerepe a Buddha-kori Indiában* cím alatt azt vizsgálta, hogyan fejlődik a vagyontalan, de a közösség vagyonát kezelő falufőnökökből fokozatosan a mind magasabb rangú kereskedők, pénzügyi emberek csoportja, akik közül számosan az uralkodói udvaroknak is fontos személyei lesznek. Az 5–6. századi világrónikák forrásait elemezve Széll Gábor az először apologetikus célzatú kronográfiai munkákról szólt, melyek fokozatosan mind tudományosabb formát öltenek, s elszakadnak a bibliai időrendi adatoktól, míg végül Orosius munkájával megjelenik az első világrónika. Farkas Anna előadásában (*A se visszaható névmás mint az alanyazonosság kifejezője a latin nyelvben*) a visszaható, illetve mutató (személyes) névmás, nem anyanyelvi latinul fogalmazók számára többnyire problémát jelentő kérdésében (mikor *suus*, mikor *eius*) próbált meg újra rendet teremteni. Berkes Lajos (*Egy fejezet Lukianos bizánci utóéletéből: a pseudo-lukianos Timarion*) mint a teológia és a filozófia, antik műveltség és kereszténység közti 12. századi feszültség megnyilatkozását tárgyalta a lukianos ihletésű művet (Lukianos mindig népszerű volt Bizáncban). Kiss Béla *Fasti a 18. századból* c. előadásában a jezsuita Adányi András költeményét mint a Habsburg-propaganda eszközeit mutatta be, melynek célja a magyar nemesség támogatásának elnyerése. Lakatos Bálint *Pelei Tamás Erasmus-kötetének glosszáiról* beszélt. Először Peleinek, ennek a 16. században élt gyulafehérvári kanonoknak életét ismertette, majd Erasmus *Adagiájához* írt széljegyzeteiről szólt. Ezekből a szövegeket olykor pontosító, többször magyarra áttűtető, máskor (többnyire ingerült) időszzerű vonatkozásokkal kísérendő (részben már ismert) széljegyzetekből nemcsak egy megkeseredett ember arcképe rajzolódik elénk, hanem a kor művelődésének számos vonása is (olvasáskultúra). Adorjányi Zsolt (*A Charis tekintete Pindarosnál*) a 14. olympiai ódát elemezte: a Charis pillantásából termékenyítő erő származik, mely a holtak világáig hatol; Thaleia nem a földi ünnepet jelenti, hanem a földi ünnep alatti visszhangját, melyből megtudva fia győzelmét a győztes Asóphichos apja, Kleodamos is örvendhet. Horváth Erika *Mitikus királykép a latin nyelvű lengyel krónikákban* című előadásában előbb egy 13. századi krónika királyképét elemezte, mely Nagy Sándorral mint az uralkodói hibák és bűnök megtettesítőjével szemben rajzolja fel a mitikus-allegorikus-biblikus alapozottságú uralkodóeszményt, melynek megtettesítője I. Lesztko, viszont, fejtegette előadása második részében, Długos (15. század) a maga kora lovagi eszményének megfelelően és a humanizmus hatása alatt is mint lovagkirályt ábrázolja ugyanőt. Torda Balázs (*A Thalés-karakter*) a filozófia

kezdetének kérdését vetette fel, s elhárítva a philosophia perennis felfogást, két lehetőséget vázolt fel: az arisztotelésit, mely szerint a filozófia a tudományosan érvelő, bizonyító állítással kezdődik, s a Steiger Kornél-félt, mely szerint a filozófia kezdete a filozófusnak tartott értelmiségi típus (karakter) megjelenése. A konferencia Preseka Diotimának Brutus János Mihályról szóló előadásával zárult, melyben az előadó Brutus életpályájának felrajzolásán túl különösen a Zápolya János-képpel, Zápolya virtusának Brutus által történt kiemelésével és ennek problémáival foglalkozott (*Brutus János Mihály, egy velencei humanista Báthory udvarában*).

Az előadások színvonala természetesen nem volt azonos (valószínűleg nincs olyan konferencia, ahol kizárólag egyformán magas színvonalú előadások hangzanak el). Volt előadás, mely inkább egy szolid szakdolgozathoz vagy szemináriumi beszámolóhoz hasonlított, s volt amelyik bármely nemzetközi konferencián megállta volna helyét (volt előadó, nem is egy, aki a rögtön e konferenciát követő Magyar Ókortudományi Konferencián is tartott előadást, más tárgyról, mint itt), a többség a kettő között mozgott. Azt azonban nyomatékosan le kell szögezni, hogy minden előadás becsületes munkára épült, felületes, „odakent” előadás nem volt.

Figyelemre méltó az előadások tematikája. Az előadások szervezői abból a helyes felfogásból indultak ki, hogy az ókortudomány egy és oszthatatlan: Kelet és görög-római ókor, régészet, irodalom, történelem nem választható el egymástól. Ezt azonban bővítették a középgörög és középlatin stúdiumok irányában. Korábban ezt a hazai hagyományokra való hivatkozással volt szokás indokolni, ma már azonban hasonló törekvések máshol is megfigyelhetők, elvileg is (M. Fuhrmann), gyakorlatban is (a nemzetközi Thesaurus Bizottság ülésén nem először hangzott el most reneszánsz témáról szóló előadás). Elgondolkodtató azonban a témák számbeli megoszlása. Keleti tárgyú előadás 4 volt, a görög-római ókorról foglalkozó 11, a középkorral foglalkozó 12. Ez első tekintetre talán kiegyensúlyozottnak látszik, bár a közép- és kora újkor témák száma feltűnő. Ha azonban meggondoljuk, hogy a görög vagy római irodalommal foglalkozó előadások száma 6, s az eposzról vagy a drámáról mindössze 1, óhatatlanul kérdések merülnek fel. Értékválságos, diszharmonikus korunkban ennyire érdektelen volna a klasszikus kor? (Igazán nagy, klasszikus költőről egyetlen előadás szolt!) Vagy ennyire rosszul tanítjuk a nagy klasszikusokat?

De elgondolkodtató az előadók összetétele is. A konferencia mint országosat jelöli önmagát. Az előadók az ELTE-ről, az Eötvös Collegiumból, a piliscsabi katolikus egyetemről és Szegedről kerültek ki. És Debrecen? És Pécs?

De nem nyitva hagyott problémákkal akarom befejezni a beszámolót erről az egészében igen jól sikerült konferenciáról. Hadd szóljak ezért még bizonyos formai kérdésekről. A szervezés kifogástalan volt. Ez nem csak a szervezőkön múlt. Hiába a legjobban eltervezett időbeosztás, ha egy-egy előadó „túlbeszéli” idejét, miközben időnként az óráját nézi – teljesen feleslegesen, mert az órájától mit sem zavartatva magát, rendületlenül olvas tovább, jóval a megadott időhatáron túl, ahelyett hogy otthon olvasta volna fel szövegét óráját nézve, látva, mennyire kell szövegét lerövidíteni. Ilyen itt nem volt, az előadók fegyelmezettek voltak, tekintettel voltak az utánuk következőkre, s ha netán nem (talán csak egy vagy két esetben fordult elő ilyen), az elnök figyelmeztetésére nagyon gyorsan befejezték az olvasást. Az elnökök is fiatalok voltak: ezt is meg kell tanulni, mint ahogy a fogadás megszervezését is (kitűnő vacsora volt). Kellene egyszer egy olyan konferenciát is rendezni, amelyen bár a résztvevők magyarok, az előadások is, a vita is idegen nyelve(ke)n folyik. Ebben is gyakorlatra kell szert tenni. Most mindenesetre köszönet a szervezőknek!

BESZÁMOLÓ A 2007–2008. TANÉVI ÁBEL JENŐ ORSZÁGOS LATIN TANULMÁNYI VERSENYRŐL

BORZSÁK ISTVÁN
EMLÉKÉNEK

Mielőtt idei versenyünk eredményeiről beszámolnánk, szomorú kötelességünknek kell először eleget tennünk. Tavalyi közgyűlésünket követően 2007 decemberében eltávozott körünkől Borzsák István professzor, versenyünk fővédnöke. Közismert áldásos tevékenysége a latinoktatás támogatása terén is, mindig szívén viselte a középiskolai latin tanulmányi versenyek sorsát. Figyelme azonban nemcsak a latinversenyek tudománypolitikai támogatására terjedt ki, hanem a szűkebb szakmai kérdésekben is mindig a mindenkori szervezőbizottság rendelkezésére állt. Mindenről és mindenkiről tudott, ami és aki a versenyünkkel kapcsolatban állt, és korát meghazudtoló erővel és memóriával tekintette át az apróbb szervezési ügyeket is. Csak tavaly tavasszal fordult elő először, hogy egészségi állapotára tekintettel nem tudott a szokásos intenzitással részt venni a szervezőbizottság munkájában, de akkor is jóindulattal és érdeklődéssel figyelte tavalyi versenyünk lefolyását, eredményeit. Borzsák István személye és több mint fél évszázadot átívelő tanári, tudósi működése nemcsak az ókortudomány számára korszakos jelentőségű, hanem a középiskolai latinoktatás számára is. Társaságunk ezért Borzsák István professzornak utólag is köszönetét és nem múltó háláját fejezi ki, emlékeit kegyelettel őrizzük.¹

Az Ókortudományi Társaság az ELTE BTK Latin Tanszékének közreműködésével a 2007/2008-as tanévben immár 44. alkalommal rendezte meg országos, Ábel Jenőről elnevezett latin tanulmányi versenyét két kategóriában.² A verseny megrendezését az Oktatási és Kulturális Minisztérium, a sikeres versenyzők méltó jutalmazását pedig a Mundus, a Balassi, a Tinta, az Akadémiai, a Kairosz, a Telosz, az Argumentum, a Generál Press, a Typotex, a l'Harmattan, az Új Mandátum, a Szenzár, a Gondolat, a Kalligram, a Holnap, a Masszi, az

¹ A verseny szervezőbizottsága 2008 januárjában Ritoók Zsigmond professzor emeritust kérte fel fővédnöknek, aki a felkérést nagy örömeinkre elfogadta.

² E beszámolót közzétettük versenyünk honlapján (<http://abeljeno.uw.hu>) is, amely a <http://www.okortudomany.hu/> oldalról is elérhető.